

Rousseau: Émile

Bogen

Jean-Jacques Rousseau: *Émile ou de l'éducation*. I-II. Paris, 1762.

Denne bog er en af de betydeligste bøger indenfor moderne pædagogik. Egentlig er bogen en roman. Hovedpersonen **Emil** (navnet betyder "venlig") er en dreng, hvis opdragelse op gennem barndom og ungdom læseren følger skridt for skridt. Målet nås den dag Emil bliver gift og træder ud i livet som en god og nyttig samfundsborger. Hans udvikling sker på "naturlig" måde, d.v.s. ved modning og vækst på egne vilkår og i eget tempo. Frihed er det bærende princip. Indlæring foregår ved selviagttagelse og iagttagelse af omverdenen, når situationen lægger op til det. Lærerens opgave er først og fremmest at arrangere sådanne situationer, så Emil selv kan indse værdien af at lære.

Den slags forekommer nogenlunde normalt i vore dages syn på opdragelse. Men på Rousseaus tid var det noget nær en revolution. Hidtil havde børn været betragtet som små voksne, der hurtigst muligt skulle tilpasse sig voksenverdenens normer og rammer. Nu blev barndommen og ungdommen et selvstændigt livsafsnit med egen værdi.

Bogen vakte voldsom furore og blev ganske enkelt **forbudt** og brændt på bålet. Forfatteren **Rousseau** måtte flygte over hals og hoved hjem til sin fødeby Genève i Schweiz.

Men ånden var sluppet ud af flasken. Allerede få år senere var bogen **en af de mest læste overalt i Europa**. F.eks. hed det sig, at den berømte tyske filosof **Immanuel Kant** kun én gang i sit liv sprang sin daglige spadseretur over, og det var den dag, han læste **Rousseau's Émile!**

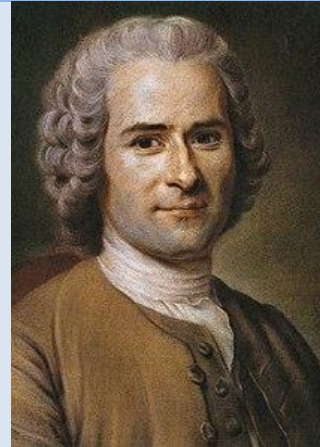
Forfatteren

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) var født i den schweiziske by **Genève**. Som barn og ung førte han lidt af et udsvævende liv med skiftende opholdssteder. Perioden har han beskrevet i en af verdenslitteraturens mest åbenhjertelige selvbiografier, *Confessions* ("Bekendelser").

Men i 1750 blev han berømt, da han vandt akademiet i Dijon's pris for en afhandling om et særdeles vigtigt spørgsmål: **Fører videnskab, kultur og civilisation til fremgang eller forfald?**

Tja... hvad skal man mene? **Rousseaus** svar var lige så overraskende som det blev en øjenåbner i samtiden: Kultur fører til fordærv, sagde han – egoisme, grådighed, forfald. Se dig blot omkring i samfundet, hvis du vil have bevis! Meget i 1700-tallets degenererede franske samfundsliv syntes at give ham ret.

Men i virkeligheden er **mennesket godt**, sagde **Rousseau** videre. Det er derfor det skal opdrages i frihed, d.v.s. med udgangspunkt i dets *egen* natur og dets *egen* selvvirksomhed. Det var dette synspunkt, der rummede kimen til menneskerettighederne, den franske revolution og romantikkens natursværmeri og følelsesfuldhed.

Baggrunden

Ingen, der er enten lærer eller elev, kan være upåvirket af *Émile*. Den handler om de **evige dilemmaer** i al opdragelse: Hvad er vigtigst: Pligt eller lyst? Fornuft eller følelse? Samfund eller individ?

De fleste vil nok sige, at "sandheden" ligger et sted midt imellem disse begrebspar. Hvem kan f.eks. sige, hvorfor man går i skole – er det af pligt eller lyst? Dels gør man det vel, fordi samfundet kræver det (altså: "pligt"), dels fordi man selv får noget ud af det (altså: "lyst"). Både samfund og individ drager med andre ord fordel af det. Og både "kæp" og "gulerod" skal der til!

Rousseau var både **rationalist** og **romantiker**. På den ene side troede han på menneskets iboende fornuft, d.v.s. evne til f.eks. at indse betydningen af at lære. På den anden side var han romantiker. Han tog udgangspunkt i naturen, menneskets natur. Mennesket er født frit, siger han. Derfor skal det opdrages og uddannes i frihed. Dybest set får ingen noget ud af tvang eller indoktrinering – i hvert fald ikke på den lange bane. Skole, uddannelse og læring er til for det enkelte menneskes skyld, ikke omvendt.

Denne grundholdning gjorde **Rousseau** til den store inspirationskilde og har gjort det lige siden. Skole og pædagogik er en stedsevarende udfordring, hvor man grundlæggende og i princippet hele tiden skal tage udgangspunkt i ethvert nyt menneskes "natur", hver ny elev.

Spørgsmålet er selvfølgelig bare, hvordan *dét* så lige skal praktiseres? Det har der været givet mange bud på, både dengang og senere.